

PHẠM KHẮC HIẾU

GIÁO TRÌNH
DƯỢC LÝ HỌC THÚ Y

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

PHẠM KHẮC HIẾU

GIÁO TRÌNH
DƯỢC LÝ HỌC THÚ Y

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

LỜI NÓI ĐẦU

Hơn 20 năm trước, có thể nói, ở Việt Nam chưa có thị trường tự do thuốc thú y. Công cuộc đổi mới đất nước kể từ năm 1986 đến nay đã mang lại những thành tựu to lớn đối với nhiều lĩnh vực nói chung, cũng như đã thực sự đem lại sức sống sôi động mới cho ngành Dược Thú y Việt Nam.

Nhìn chung, ngành Dược Thú y Việt Nam đã đáp ứng ngày càng tốt hơn, đầy đủ hơn cả số lượng và chất lượng thuốc cho nhu cầu phát triển chăn nuôi của đất nước.

Tỷ phần thuốc nội địa đã áp đảo tỷ phần thuốc ngoại nhập trên thị trường. Từ chỗ, năm 2000 thuốc nội chiếm không quá 20%, nay đã chiếm hơn 70% thuốc thú y trên thị trường. Một số chủng loại đã xuất khẩu sang 10 nước khác nhau trong khu vực và thế giới.

Tuy vậy, chất lượng thuốc nhìn chung còn kém so với tiêu chuẩn quốc tế và khu vực. Hiện tượng thuốc nhái, thuốc giả, thuốc nhập lậu,... vẫn chưa được loại trừ đã và đang gây tình trạng "vàng thau lẫn lộn", gây thiệt hại cho sản xuất chăn nuôi, tạo điều kiện cho dịch bệnh hoành hành.

Như đã biết, thuốc thú y là một khâu quan trọng trong chuỗi dây chuyền sống của xã hội. Nó được dùng cứu chữa, trợ giúp vật nuôi thoát khỏi bệnh tật, sống khỏe, cho nhiều sản phẩm và sản phẩm sạch. Thông qua đó đảm bảo duy trì và nâng cao chất lượng sống cho cả cộng đồng.

Rất nhiều thành tựu mới về Dược Thú y trên thế giới trong vòng 10 năm qua đã được các nước đưa vào giảng dạy, nghiên cứu, tham khảo, tra cứu và áp dụng vào sản xuất, phục vụ dân sinh.

Để chủ động hội nhập quốc tế, góp phần đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao trong lĩnh vực Dược Thú y ở Việt Nam; chúng tôi biên soạn giáo trình này, nhằm phục vụ giảng viên và sinh viên thuộc các ngành đào tạo Thú y hoặc Chăn nuôi - thú y của các trường Đại học, Cao đẳng, các trường Trung học chuyên nghiệp trong cả nước; giảng viên và sinh viên các khoa sư phạm kỹ thuật nông nghiệp thuộc các trường Đại học và Cao đẳng Sư phạm; giáo viên và học sinh các trường Trung học phổ thông kỹ thuật; giáo viên dạy môn Công nghệ (phần Chăn nuôi) ở các trường phổ thông; cán bộ kỹ thuật và công nhân làm việc ở các xí nghiệp chuyên sản xuất, kinh doanh thuốc thú y; các đại lý bán thuốc thú y; các thầy thuốc lâm sàng thú y đang hành nghề ở khắp các địa phương;...

Để đáp ứng yêu cầu đa dạng và các đối tượng trên, bố cục ở mỗi phần, mỗi chương, mỗi thuốc cụ thể, chúng tôi đều đề cập đến:

- Phần lý luận (nâng cao).
- Phần ứng dụng thực tế (thực tiễn).

Mỗi đối tượng bạn đọc, đều có thể tìm thấy những điều cần và mới cho việc tham khảo, nâng cao trình độ của mình.

Khi tiến hành biên soạn sách, chúng tôi đã xuất phát từ quan điểm:

- Nâng cao nhưng phải thiết thực, phù hợp với điều kiện ở Việt Nam.
- Phổ biến trong hiện tại; nhưng có tính định hướng trong vòng 15 năm tới.
- Thuốc nào cần nhiều, quan trọng nhiều (trong sản xuất, trong hành nghề thú y) thì những chương, mục của thuốc đó sẽ được viết kỹ.
- Các thuốc đề cập trong sách, có loại sản xuất trong nước, có loại nhập khẩu, có loại dùng chung với thuốc y tế, cũng tương tự như ở các nước.
- Bên cạnh "tân dược", chúng tôi cũng đề cập thêm một số "đông dược", những loại vừa có hiệu quả cao, dễ kiếm, rẻ tiền, vừa có cơ sở khoa học hiện đại; đồng thời lại phù hợp với truyền thống thú y học dân tộc.

Do thời gian và khả năng có hạn, việc biên soạn không tránh khỏi những thiếu sót, nhược điểm. Chúng tôi xin trân trọng và thành tâm mong nhận được sự góp ý chỉ dẫn tận tình của độc giả xa gần, để những lần tái bản sau sách được tốt hơn.

TÁC GIẢ

MỤC LỤC

Trang

LỜI NÓI ĐẦU	3
-------------------	---

Phần một DƯỢC LÝ HỌC THÚ Y ĐẠI CƯƠNG

A. KHÁI QUÁT VỀ DƯỢC LÝ HỌC	5
B. DƯỢC LỰC HỌC (Pharmacodinamia).....	6
1. KHÁI QUÁT VỀ DƯỢC LỰC HỌC	6
2. CÁC LOẠI HÌNH RECEPTOR	7
3. SỰ HÌNH THÀNH LIÊN KẾT THUỐC – RECEPTOR.....	8
4. CƠ CHẾ HIỆU LỰC (TÁC DỤNG) CỦA PHỨC HỢP THUỐC – RECEPTOR... 9	
5. MỐI QUAN HỆ GIỮA LIỀU LƯỢNG VÀ ĐÁP ỨNG CỦA CƠ THỂ VỚI THUỐC.....	10
C. DƯỢC ĐỘNG HỌC (Pharmacokinetica).....	13
1. KHÁI QUÁT VỀ DƯỢC ĐỘNG HỌC	13
2. SỰ VẬN CHUYỂN THUỐC QUA MÀNG SINH HỌC	14
3. QUÁ TRÌNH HẤP THU THUỐC Ở VẬT NUÔI.....	16
4. QUÁ TRÌNH PHÂN BỐ THUỐC TRONG CƠ THỂ (Distribueio).....	19
5. SỰ BIẾN ĐỔI (CHUYÊN HOÁ) CỦA THUỐC TRONG CƠ THỂ VẬT NUÔI ... 21	
6. THẢI TRỪ THUỐC.....	22
D. CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN TÁC DỤNG CỦA THUỐC	25
1. LOÀI, GIỐNG	25
2. TUỔI.....	26
3. GIỚI TÍNH	26
4. LIỀU LƯỢNG THUỐC.....	26
5. ĐƯỜNG CẤP THUỐC.....	26
6. THỨC ĂN, NƯỚC UỐNG.....	26
7. TRẠNG THÁI BỆNH	27
8. SỰ GIÁM ĐỘ MẮN CẢM CỦA THUỐC.....	27
9. SỰ PHỤ THUỘC VÀO THUỐC (Dependencia)	27
10. ĐẶC ỨNG THUỐC (Idiosyncrasy).....	27
11. DỊ ỨNG (Allergia) VÀ PHẢN ỨNG QUẢ MẮN (Anaphylactoid) CỦA THUỐC.....	28
E. TỒN LƯU CỦA THUỐC, THỜI GIAN CÁCH LY ĐẢM BẢO AN TOÀN VỀ SINH THỰC PHẨM.....	28
F. TƯƠNG TÁC THUỐC.....	29
1. CÁC TƯƠNG TÁC DƯỢC ĐỘNG HỌC	29
2. CÁC TƯƠNG TÁC DƯỢC LỰC HỌC	30

Phần 2
DƯỢC LÝ HỌC THỦ Y CHUYÊN KHOA

Chương 1.	THUỐC CHỐNG MÀM BỆNH (Etiotropia).....	31
	1. KHÁI QUÁT CHUNG VỀ THUỐC CHỐNG MÀM BỆNH	31
	2. THUỐC SÁT KHUẨN	31
	3. THUỐC KHÁNG SINH	44
	4. THUỐC CHỐNG VIRUS	110
	5. THUỐC CHỐNG NẤM	112
	6. THUỐC CHỐNG KÝ SINH TRÙNG VÀ ỨNG DỤNG THỰC TIỄN	118
Chương 2.	THUỐC TÁC DỤNG LÊN HỆ THẦN KINH.....	151
	1. THUỐC TÁC DỤNG ĐẾN HỆ THẦN KINH THỰC VẬT (TKTV)....	152
	2. THUỐC TÁC DỤNG LÊN HỆ THẦN KINH TRUNG ƯƠNG	167
Chương 3.	THUỐC TÁC DỤNG LÊN HỆ TUẦN HOÀN	210
	1. THUỐC ĐIỀU TRỊ SUY TIM.....	210
	2. THUỐC ĐIỀU TRỊ LOẠN NHỊP TIM.....	213
	3. THUỐC CHỐNG THIẾU MÁU.....	217
	4. DỊCH TRUYỀN	219
	5. THUỐC CHỐNG ĐÔNG MÁU.....	220
	6. THUỐC CẤM MÁU.....	221
Chương 4.	THUỐC ẢNH HƯỞNG ĐẾN HOẠT ĐỘNG CỦA HỆ TIÊU HOÁ ..	222
	1. THUỐC KÍCH THÍCH TÍNH THÊM ĂN, NGON MIỆNG.....	222
	2. THUỐC TÁC DỤNG LÊN THỰC QUẢN	223
	3. CÁC THUỐC ẢNH HƯỞNG ĐẾN HOẠT ĐỘNG CỦA DẠ DÀY ..	224
	4. THUỐC TẮY - NHUẬN TRĂNG (Laxativa, Purgativa)	228
	5. THUỐC CẤM TIÊU CHẢY (Antidiarrhoica).....	231
	6. CÁC MEN TIÊU HOÁ	234
	7. THUỐC TÁC DỤNG ĐẾN HOẠT ĐỘNG CỦA GAN VÀ MẬT ..	234
Chương 5.	THUỐC TÁC DỤNG LÊN HỆ HÔ HẤP	238
	1. THUỐC LÀM THAY ĐỔI DỊCH TIẾT CỦA PHẾ QUẢN (Secretolytica, Myolytica, Expectorantia)	238
	2. THUỐC CHỮA HO (Antitussiva).....	241
	3. THUỐC DẪN PHẾ QUẢN	241
	4. THUỐC CHỐNG VIÊM.....	242
	5. THUỐC DỪNG HỒI SỨC HÔ HẤP.....	242
Chương 6.	THUỐC TÁC DỤNG LÊN HỆ THÔNG TIẾT NIỆU.....	243
	1. KHÁI QUÁT CHUNG	243
	2. ĐIỂM LẠI QUÁ TRÌNH VẬN CHUYỂN NƯỚC, MỘT SỐ CHẤT KHÍ QUA THẬN	243
	3. CÁC THUỐC ĐƯỢC SỬ DỤNG ĐỂ ĐIỀU HOÀ HỆ TIẾT NIỆU ..	244
Chương 7.	DƯỢC LÝ HỌC VIÊM	252
	1. MỘT SỐ KHÁI NIỆM CƠ BẢN VỀ VIÊM	252
	2. CÁC THUỐC KÍCH VIÊM (Phlogistica).....	254
	3. CÁC THUỐC CHỐNG VIÊM (Antiphlogistica Antiinflammatorica) ..	255

Chương 8.	CÁC THUỐC TÁC DỤNG LÊN HOẠT ĐỘNG CỦA HỆ MIỄN DỊCH.....	266
	1. MỘT SỐ KHÁI NIỆM CƠ BẢN	266
	2. NHỮNG ĐỊNH HƯỚNG CƠ BẢN CỦA MIỄN DỊCH ĐIỀU TRỊ.....	267
	3. MỘT SỐ ỨNG DỤNG CỤ THỂ.....	267
Chương 9.	HORMON TRONG ĐIỀU TRỊ THỦ Y	271
	1. KHÁI QUÁT CHUNG	271
	2. PHÂN LOẠI HORMON	271
	3. PHƯƠNG THỨC CHỈ ĐẠO CHUNG VỀ ỨNG DỤNG CỦA HORMON TRONG THỦ Y.....	273
	4. MỘT SỐ HORMON QUAN TRỌNG TRONG LÂM SÀNG THỦ Y.	273
Chương 10.	CÁC CHẤT ẢNH HƯỞNG ĐẾN HOẠT ĐỘNG CỦA BỘ MÁY SINH SẢN	276
	1. CÁC CHẤT TÁC DỤNG LÊN CÁC GONADO.....	276
	2. CÁC HORMON SINH DỤC	278
	3. CÁC PROSTAGLANDIN	282
	4. CÁC THUỐC TÁC DỤNG ƯU TIÊN LÊN TỬ CUNG	285
Chương 11.	CÁC THUỐC TÁC DỤNG ĐẾN QUÁ TRÌNH TRAO ĐỔI CHẤT ...	288
	1. CÁC VITAMIN.....	288
	2. CÁC CHẤT KHOÁNG.....	294
Chương 12.	THUỐC TĂNG TRỌNG	302
	1. THUỐC TĂNG TRỌNG KHÁNG KHUẨN	302
	2. THUỐC TĂNG TRỌNG DO TÁC DỤNG TRỰC TIẾP ĐẾN TRAO ĐỔI CHẤT	305
	TÀI LIỆU THAM KHẢO	308